

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)

Електронний ресурс

Харків – 2024

УДК 327(072/073)

М 58

Рецензенти:

Б. М. Боднарюк – доктор історичних наук, професор, професор кафедри
всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені
Ю. Федьковича;

Ю. П. Волосник – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри
історії Східної Європи Харківського національного університету імені
В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 18 червня 2024 року)*

М 58 **Міжнародні відносини та світова політика** : методичні рекомендації до
вивчення дисципліни (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні
студії») [Електронний ресурс] / укладач С. І. Лиман. – Харків : ХНУ імені
В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 56 с.)

Видання містить програму, інструктивно-методичні матеріали до
семінарських занять, завдання для самостійної роботи, перелік
екзаменаційних питань тощо. Матеріали навчально-методичного комплексу
мають допомогти студентам під час вивчення процесу формування та
основних етапів розвитку сучасної системи міжнародних відносин,
визначити концептуально-теоретичні та практичні аспекти зовнішньо-
політичної діяльності провідних держав світу у другій половині ХХ – першій
чверті ХХІ століття.

УДК 327(072/073)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Лиман С. І., уклад., 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Тематичний план курсу	7
2. Програма навчальної дисципліни	9
3. Лекція як вид навчальних занять	15
4. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять	16
5. Завдання для самостійної роботи	27
6. Індивідуальні завдання	28
7. Методи навчання	29
8. Методи контролю	29
9. Схема нарахування балів. Критерії оцінювання	30
10. Перелік екзаменаційних питань	33
11. Тематика курсових робіт	37
12. Рекомендована література	42
13. Основні терміни та поняття	52

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Міжнародні відносини та світова політика» є професійно орієнтованою складовою освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня магістр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Мета викладання навчальної дисципліни – розкриття процесу формування та основних етапів розвитку сучасної системи міжнародних відносин.

Основні завдання вивчення дисципліни:

– *формування наступних загальних компетентностей*

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Передбачені робочою групою:

ЗК 15. Уміння виявляти та вирішувати проблеми.

ЗК 17. Здатність працювати як автономно, так і у команді.

ЗК 18. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті.

– *формування наступних фахових компетентностей*

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

Передбачені робочою групою:

СК15. Здатність оцінювати особливості та традиції політичної поведінки країн світу в контексті об'єктивних потреб і можливостей розвитку міжнародних стосунків.

СК16. Здатність аналізувати внутрішні та зовнішні чинники розвитку регіональних спільнот (геополітичних, географічних, економічних, цивілізаційних та інших, регіональні угруповання, країни та регіони як суб'єкти міжнародних відносин та глобальної конкуренції).

СК17. Здатність здійснювати компаративний аналіз певного регіону (групи країн), враховуючи історичний, культурний, економічний, політичний розвиток.

СК18 Здатність аналізувати розвиток міжнародних регіонів (Північної Америки, Європи, Східної та Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Африки) і окремо взятих країн, регіональних та міжрегіональних організацій.

СК19 Здатність оцінювати регіональні комплекси безпеки та військово-політичного співробітництва країн та регіонів світу.

Кількість кредитів - 4

Загальна кількість годин - 120

Характеристика навчальної дисципліни	
Обо'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-
Семестр	
5-й	-
Лекції	
32 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
72 год.	-
в т.ч. індивідуальні завдання (курсова робота)	
30 год.	

Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання :

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

РН07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

РН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні довідки.

РН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

РН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

Передбачені робочою групою:

РН 20. Проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів.

РН 22. Аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи, із дотриманням норм та правил їх оформлення.

РН 23. Розуміти події міжнародного життя, процеси в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах.

РН 25. Знання історії та культури Китаю.

РН 26. Розуміння процесів модернізації в країнах Азії та Африки.

РН 27. Знання актуальних проблем міжнародних відносин в Латинській Америці.

РН 28. Розуміння зовнішньої політики США та країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Згідно з підпунктом 1.2.26 «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (<https://appmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>) «Навчально-методичний комплекс дисципліни – це сукупність нормативних та інших навчально-методичних матеріалів в паперовій та/або електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання здобувачами вищої освіти робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої освітньою програмою підготовки здобувачів вищої освіти відповідного рівня вищої освіти». Тобто НМКД повинен забезпечити всі основні етапи педагогічного процесу – повідомлення навчальної інформації і її сприйняття, закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок, їх застосування й контролю, та основних функцій освітнього процесу – освітньої, виховної та розвиваючої. НМК розробляються для всіх навчальних дисциплін відповідно до навчального плану.

В сучасній навчально-методичній літературі (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5875/?sequence=1>) зазначається, що основними функціями НМКД є загальні функції навчальних видань, що визначені в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників: комунікативна, інформаційна, терміноорганізуюча (глосарієва), розвиваюча, пізнавальна, виховна, організаційна, систематизуюча. Найважливішими функціями НМКД є, безперечно, організаційна та систематизуюча.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		Л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Вступ. Міжнародні відносини та світова політика до кінці XX ст.</i>												
Тема 1. Вступ. Формування біполярного світу. Перша фаза Холодної війни	7	2	2			3						

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р		Л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
(друга половина 1940-х – 1960-ті роки)													
Тема 2. Міжнародні відносини та світова політика в роки «розрядки» (1969-1979 рр.)	7	2	2			3							
Тема 3. Друга фаза Холодної війни та крах біполярної структури світу	6	2	2			2							
Тема 4. Процеси європейської інтеграції у другій половині ХХ ст.	4	2				2							
Тема 5. Міжнародні відносини в Центрально-Східній Європі у другій половині ХХ ст.	5	2				3							
Тема 6. Американська підсистема міжнародних відносин у другій половині ХХ ст.	4		2			2							
Тема 7. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст.	5		2			3							
Тема 8. Міжнародні відносини в Азії та АТР у другій половині ХХ ст.	7	4				3							
Разом за розділом 1	45	14	10			21							
<i>Розділ 2. Сучасні міжнародні відносини та світова політика. Постбіполярний світ.</i>													
Тема 9. Основні параметри сучасної системи міжнародних відносин.	5	2				3							

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		Л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 10. Європейська підсистема міжнародних відносин в першій чверті XXI ст.	7	4				3						
Тема 11. Міжнародні відносини на пострадянському просторі	5		2			3						
Тема 12. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці в першій чверті XXI ст.	7	4				3						
Тема 13. Міжнародні відносини в Азії та АТР в першій чверті XXI ст.	5		2			3						
Тема 14. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин в першій чверті XXI ст.	7	4				3						
Тема 15. Зовнішня політика незалежної України	9	4	2			3						
Разом за розділом 2	45	18	6			21						
Підготовка курсових робіт	30				30							
Усього годин	120	32	16		30	42						

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Вступ. Міжнародні відносини та світова політика

Тема 1. Вступ. Формування біполярного світу. Перша фаза Холодної війни (друга половина 1940-х – 1960-ті роки)

Предмет та завдання курсу. Сутність Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Формування зовнішньополітичних доктрин СРСР та США після Другої світової війни. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі. Причини та початок Холодної війни. «Атомна дипломатія». Фултонська промова У. Черчілля. Підготовка і створення Західного Союзу та НАТО. Німецьке питання в міжнародних відносинах у другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр. Головні тенденції розвитку міжнародних відносин у 1950-1960-ті рр. НАТО наприкінці 1950-х – у 1960-х рр. Військово-політична доктрина Ш. де Голля. Радянсько-французькі стосунки. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. «Доктрина Брежнєва».

Тема 2. Міжнародні відносини та світова політика в роки «розрядки» (1969-1979 рр.)

Особливості світової політики у 1970-х рр. Причини та сутність розрядки міжнародної напруги (детанту). Нова «східна політика» ФРН. Московський договір 1970 р. Нормалізація стосунків ФРН з країнами Східної Європи. Врегулювання проблеми Західного Берліну. Американсько-радянські відносини у першій половині 1970-х років. Сутність домовленостей ОСО-1. Радянсько-американська «Угода про запобігання ядерної війни». Припинення війни у В'єтнамі. Гельсінський процес та проблеми європейської безпеки. Підписання Заключного акту НБСЄ. Засоби глобального стримування СРСР. Зовнішня політика західноєвропейських держав у другій половині 1970-х. Ідея «вікна уразливості» Д. Картера. Радянсько-американський «Договір про обмеження стратегічних озброєнь» (ОСО-2).

Тема 3. Друга фаза Холодної війни та крах біполярної структури світу.

Причини згорання «розрядки». Загострення міжнародної ситуації кінця 1970-х – на початку 1980-х рр. ХХ ст. «Ракетна криза» у Європі. «Подвійне рішення» сесії Ради НАТО. Зовнішня політика західноєвропейських держав у першій половині 1980-х рр. «Доктрина Рейгана» і курс на військово-силову перевагу. Сутність «нульового варіанту» для Європи. Програма «стратегічної оборонної ініціативи» (СОІ). Міжнародне розслідування причин знищення радянськими ППО південнокорейського літака. Приклади «народної дипломатії». Нове політичне мислення та проблеми загальної безпеки. Налагодження американо-радянського діалогу в середині 1980-х рр. Вирішення проблеми радикального скорочення стратегічних наступальних озброєнь. Концепції «загальноєвропейського дому» М. Горбачова та «європейської конфедерації» Ф. Міттерана. Крах «доктрини Брежнєва». Об'єднання Німеччини. Паризька «Хартія для нової Європи» 1990 р. Договір про обмеження звичайних збройних сил в Європі. Розпуск РЕВ та ОВД. Розпад

СРСР та СФРЮ. Крах біполярної структури світу. Завершення «холодної війни».

Тема 4. Процеси європейської інтеграції у другій половині ХХ ст.

Початковий етап західноєвропейської інтеграції (до 1957 р.) Дюнкеркський союзний договір. Європейське оборонне співтовариство. (ЕОС). План Шумана. Європейське об'єднання вугілля і стали. Боннський договір. Підписання Римських угод та їх зміст. Європейське економічне співтовариство. Європейське співтовариство атомної енергії. Політика країн ЄЕС відносно колишніх колоніальних володінь. Стокгольмський договір. Створення і розвиток ЄАВТ у 1960 – 1970-ті рр. Зрушення в процесі західноєвропейської інтеграції на рубежі 1960 – 1970-х рр. Перше розширення ЄЕС. Вироблення механізму координації зовнішньополітичної діяльності країн ЄЕС наприкінці 60 – у середині 70-х рр. ХХ ст. Утворення зони вільної торгівлі ЄЕС та ЄАВТ. Західна Європа на шляху до Європейського Союзу в 1980-х – початку 1990-х рр. Середземноморське (друге та третє) розширення ЄС. Основні етапи підготовки «Угоди про Європейський Союз» Єдиний Європейський Акт. Реалізація «Угоди про Європейський Союз». Четверте розширення ЄС та його наслідки.

Тема 5. Міжнародні відносини в Центрально-Східній Європі у другій половині ХХ ст.

Вирішення територіальних проблем у Центрально-Східній Європі в середині 1940-х рр. Підпорядкування зовнішньої політики країн ЦСЄ радянському диктату. Конфлікт між СРСР і Югославією та його наслідки. Міжнародні відносини всередині європейського «соціалістичного табору» у 1950-х – на поч. 1980-х рр. Утворення Ради Економічної Взаємодопомоги та Організації Варшавського Договору. Головні напрями діяльності РЕВ та ОВД. Громадсько-політичні кризи у Польщі, Угорщині, Чехословаччині та їх міжнародні наслідки. Вплив радянської «перебудови» на зовнішньополітичні орієнтири країн Східної Європи. Крах тоталітарних комуністичних режимів у країнах ЦСЄ та вироблення ними нового зовнішньополітичного курсу. Міжнародне становище і зовнішня політика Балканських держав у 1990-ті рр. Розпад Югославії. Відносини незалежної України з державами ЦСЄ.

Тема 6. Американська підсистема міжнародних відносин у другій половині ХХ ст.

Основи зовнішньої політики США у другій половині ХХ ст. Зовнішня політика Канади у другій половині ХХ ст. Причини укладення договору «Про оборону Західної півкулі» та його зміст. Підготовка і підписання статуту Організації американських держав. Політика США в Латинській Америці наприкінці 1940-х – наприкінці 1950-х рр. Доктрина Д. Ейзенхауера. Причини вироблення і сутність програми «Союз заради прогресу». Карибська криза та її наслідки. Політика США в Латинській Америці в 1960-х – 1970-х рр.

Вирішення проблеми Панамського каналу. «Документ Санта-Фе» і «Карибська ініціатива» Р. Рейгана. Фолклендська війна та її наслідки. Політика адміністрації Рейгана в Центральній Америці у 1980-х рр. Еволюція латиноамериканської політики США наприкінці 1980-х – середині 1990-х рр. Латиноамериканська політика західноєвропейських держав у повоєнний період.

Тема 7. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст.

Зростання ролі країн Близького і Середнього Сходу в міжнародних відносинах після Другої світової війни. Створення Ліги арабських держав. Міжнародно-правовий аспект палестинської проблеми у середині та другій половині 1940-х рр. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1950-х – середині 1960-х рр. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1967 – 1980-х рр. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на Близькому і Середньому Сході наприкінці 1970-1980-ті рр. Міжнародне становище і зовнішня політика Афганістану у 1970-1990-ті рр. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході наприкінці 1980-х – 1990-х рр. Загострення громадянської війни в Лівані наприкінці 80-х рр. Вироблення і реалізація ліванської хартії національної згоди. Ірано-іракський конфлікт та його урегулювання. Іракська агресія проти. Операція «Буря в пустелі» та її результати. Стан близькосхідного конфлікту наприкінці ХХ ст. Перетворення Африки на суб'єкт міжнародних відносин. Створення, структура та головні напрями діяльності Організації Африканської Єдності. Роль ОАЄ в урегулюванні регіональних конфліктів в Африці у 1960-і рр. Тропічна Африка в системі світових і регіональних міжнародних відносин 1970-х – початку 1980-х рр. Падіння режиму апартеїду в ПАР. Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Африки у 1990-і роки. Проблема урегулювання регіональних конфліктів в Африці. Африканська політика США. Регіональна співпраця африканських держав.

Тема 8. Міжнародні відносини в Азії та АТР у другій половині ХХ ст.

Утвердження нових незалежних держав Південної і Південно-Східної Азії. Перша Індокитайська війна. Перша Індо-пакистанська війна. Проблема повоєнного мирного урегулювання з Японією. Японія в системі міжнародних відносин АТР у другій половині ХХ ст. Корейська війна 1950-1953 рр. і її вплив на стан міжнародних відносин в АТР. Зовнішня політика Китайської Народної Республіки (кінець 1940-х – кінець 1990-х рр.) Радянсько-китайське протистояння в контексті регіональної безпеки. Зовнішня політика країн Південної та Південно-Східної Азії в 1950-х – на початку 1960-х рр. Індокитайський конфлікт: витоки, сутність, урегулювання. Міжнародні відносини у Південно-Східній Азії в другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр. Асоціація країн Південно-Східної Азії в регіональній системі міжнародних відносин 1967-1990-ті рр. Проблема глобальної безпеки в АТР

на рубежі ХХ-ХХІ ст. Міжнародне становище і зовнішня політика Афганістану у другій половині ХХ ст. Еволюція Руху Неприєднання у 1980-1990-ті роки. Особливості зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії.

Розділ 2. Сучасні міжнародні відносини та світова політика. Постбіполярний світ.

Тема 9. Основні параметри сучасної системи міжнародних відносин.

Глобальні тенденції сучасної світової політики. Перехідний період від біполярної системи міжнародних відносин наприкінці ХХ – в першій чверті ХХІ ст. Сутність глобалізації. Вплив процесів глобалізації на світову політику і міжнародні відносини. Проблема глобального управління. Регіоналізація як важливий фактор зовнішньої і внутрішньої політики сучасних держав. Вплив процесів регіоналізації на світову політику. Центри прийняття зовнішньополітичних рішень у сучасному світі. Світові геополітичні центри та їх вплив на світову політику. Механізм процесу прийняття державними установами зовнішньополітичних рішень. Роль недержавних акторів у сучасній світовій політиці. Транснаціональні корпорації та їх роль у світовій політиці. Місце аналізу та прогнозування в зовнішній політиці. «Мозкові центри» як фактор прийняття зовнішньополітичних рішень. Лоббизм як складова прийняття зовнішньополітичних рішень.

Тема 10. Європейська підсистема міжнародних відносин у першій чверті ХХІ ст.

Сучасна європейська підсистема міжнародних відносин: базові компоненти та динаміка розвитку. Організація безпеки та співробітництва в Європі. ЄС у 2000-і роки: процес розширення та новітні трансформаційні процеси. Програми підтримки ЄС для Центральної та Східної Європи. Копенгагенські критерії членства в ЄС. Процес переговорів між ЄС та країнами-кандидатами. Етапи розширення ЄС у першій чверті ХХІ ст. Країни-кандидати на вступ до ЄС. Європейська політика сусідства, її цілі та принципи. Ініціатива ЄС «Східне партнерство». Спільна зовнішня політика та безпека ЄС. Військово-політичне співробітництво. Європейський оборонний фонд для співпраці. Перспективи подальшого розширення ЄС. Країни-кандидати та потенційні країни. Рада Європи і розширення просторових рамок діяльності. Брекзит 2016 р. Наслідки виходу Великої Британії з ЄС. НАТО у 1999–2024 рр. Проблеми військової безпеки в Європі. Вплив економічної кризи 2008-2013 рр. на міжнародні відносини в Європі. Балканський регіон після розпаду СФРЮ. Загострення дискусій в ЄС з ключових питань міжнародних відносин.

Тема 11. Міжнародні відносини на пострадянському просторі

Основні параметри пострадянського простору. СНД: передумови створення, структура, компетенція, функціонування. Особливості зовнішньополітичного вектору Естонії, Латвії, Литви. Закавказький регіон у міжнародних відносинах. Центральна Азія у міжнародних відносинах.

Євразійське економічне співтовариство. Митний союз. Проблеми безпеки та військово-політична взаємодія пострадянських держав. Організація договору колективної безпеки. Позарегіональні актори на пострадянському просторі (ЄС, США, КНР).

Тема 12. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці в першій чверті XXI ст.

Близькосхідний конфлікт на сучасному етапі. Юридичний статус Палестини. Революції в арабських державах 2011 р. Атака ХАМАС Ізраїлю у 2023 р. та її міжнародні наслідки. Зовнішньополітичні наслідки «Арабської весни». Громадянська війна в Лівії. Громадянська війна в Сирії та її вплив на сучасні міжнародні відносини. Сучасна зовнішня політика Ірану. Регіональна політика Туреччини у 2000-х рр. Неосманізм як напрямок в турецькій політиці. Феномен міжнародного тероризму у сучасних міжнародних відносинах. Становище держав Африки у сучасній системі міжнародних відносин. Діяльність Африканського Союзу. Африканська політика провідних західних держав та КНР. Політика КНР в Африці.

Тема 13. Міжнародні відносини в Азії та АТР в першій чверті XXI ст.

Загальна характеристика міжнародних відносин в Азії та АТР в першій чверті XXI ст. Сучасна зовнішня політика Індії та Пакистану. Фактор ядерного статусу Індії та Пакистану. Чотиристоронній діалог з питань безпеки (QUAD) та участь в ньому Індії. Сучасна зовнішня політика КНР. Стратегічні ініціативи Китаю BRI та МІС. Поглиблення американо-китайського протистояння. Тайваньське питання. Загострення ситуації навколо Тайваню. Територіальні суперечки КНР. Проблеми безпеки в АТР на сучасному етапі. Корейській півострів наприкінці ХХ – в першій чверті XXI ст. Перша зустріч лідерів КНДР та Південної Кореї (2018). Зовнішня політика Японії на сучасному етапі. Еволюція діяльності АСЕАН. Основні параметри зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії. Створення ВРЕП та АУКУС.

Тема 14. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин в першій чверті XXI ст.

Зовнішня політика адміністрації Д. Буша-молодшого. Теракти 11 вересня 2001 р. в Нью-Йорку та їх міжнародні наслідки. «Нова стратегія безпеки США» 2002 р. «Війна з тероризмом». Вихід США з системи ПРО. Концепція американського світового лідерства в зовнішній політиці Б. Обама. «Стратегія національної безпеки США» 2010 р. Сутність політики «розумної сили». Наміри та крах проведення політики «перезавантаження» у відносинах США з РФ. Транс-Тихоокеанське партнерство. Корегування зовнішньої політики адміністрацією Д. Трампа. Загострення сучасних американсько-китайських відносин. Зовнішньополітичний курс адміністрації Дж. Байдена. «Стратегія національної безпеки США» 2022 р. Стратегічна конкуренція

США з КНР. Основи сучасної зовнішньої політика Канади. Концепція безпеки людини. Угода про вільну торгівлю Канади з ЄС (СЕТА). Північноамериканська зона вільної торгівлі NAFTA та нова угода USMCA. Латинська Америка в системі сучасних міжнародних відносин. Інтеграційні об'єднання латиноамериканських держав. Діяльність Організації американських держав в першій чверті ХХІ ст.

Тема 15. Зовнішня політика незалежної України

Правові засади зовнішньої політики незалежної України. Українські національні інтереси та їх забезпечення у вітчизняній міжнародній діяльності. Відносини України та Російської Федерації періоду незалежності. Пріоритети зовнішньополітичної діяльності України на пострадянському просторі. Політика України щодо інтеграційних проектів на пострадянському просторі. Сучасні українсько-американські відносини. Політика України стосовно ЄС та країн Західної Європи. Політика ЄС та країн Західної Європи стосовно України. Міжнародно-правова база та механізм співробітництва України та ЄС. Війна РФ проти України як виклик міжнародній безпеці та сучасному світовому порядку. Провал планів країни-агресора по захопленню території України. Допомога Україні з боку демократичних держав.

3. ЛЕКЦІЯ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Згідно з підрозділом 4.2. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (<https://appmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>)

4.2.1. Лекція – вид навчальних занять, призначений для викладення теоретичного матеріалу. Як правило, окрема лекція є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал однієї або декількох тем навчальної дисципліни. Тематика лекцій визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.2.2. Лекції проводяться науково-педагогічними працівниками університету, як правило, професорами, доцентами та старшими викладачами, які мають наукові ступені або/та вчені звання, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекцій.

4.2.3. Лектор зобов'язаний дотримуватися робочої програми навчальної дисципліни щодо тем лекційних занять, але не обмежується в питаннях трактування навчального матеріалу, формах і засобах доведення його до осіб, які навчаються.

Згідно з навчальним планом дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика» заплановано 15 тем, які вивчаються протягом 48 годин аудиторних занять (32 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття).

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Формування біполярного світу. Перша фаза Холодної війни (друга половина 1940-х – 1960-ті роки)	2
2	Тема 2. Міжнародні відносини та світова політика в роки «розрядки» (1969-1979 рр.)	2
3	Тема 3. Друга фаза Холодної війни та крах біполярної структури світу.	2
4.	Тема 6. Американська підсистема міжнародних відносин у другій половині ХХ ст.	2
5	Тема 7. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст.	2
6	Тема 11. Міжнародні відносини на пострадянському просторі	2
7	Тема 13. Міжнародні відносини в Азії та АТР в першій чверті ХХІ ст.	2
8	Тема 15. Зовнішня політика незалежної України	2
	Разом	16

«Міжнародні відносини та світова політика» є професійно орієнтованою складовою освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня бакалавр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Семінарські заняття покликані поглибити теоретичні та методологічні знання студентів з цієї дисципліни, мають допомогти ним під час вивчення процесу формування та основних етапів розвитку сучасної системи міжнародних відносин, визначити концептуально-теоретичні та практичні аспекти зовнішньополітичної діяльності провідних держав світу у другій половині ХХ – першій чверті ХХІ ст.

Згідно підрозділу 4.5. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна» (<https://apppmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>)

4.5.1. Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому науково-педагогічний працівник організує дискусію з попередньо визначених проблем.

4.5.2. Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.5.4. На кожному семінарському занятті науково-педагогічний працівник оцінює осіб, які навчаються (аудиторні письмові роботи, реферати, виступи, активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо).

В сучасній навчально-методичній літературі (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5875/?sequence=1>) зазначається, що семінарське заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організує дискусію за попередньо визначеними проблемами, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, есе, тощо), цей розділ має містити план семінарських занять, де зазначено тему, обсяг аудиторних годин за кожною темою та перелік питань, які підлягають розгляду; короткий теоретичний коментар до кожної теми, що допомагає студентові ознайомитися з сутністю питань, обговорюваних або досліджуваних на семінарському занятті, з посиланнями надодаткові науково-методичні матеріали, які дозволяють вивчити їх глибше.

Обов'язковим елементом цього розділу НМКД є визначення питань, що виносяться на обговорення та список літератури із зазначенням конкретних сторінок, необхідної для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до цього виду занять, а також тексти ситуацій для аналізу, умови завдань тощо, які розглядаються на семінарських практичних заняттях.

В процесі підготовки питань на семінарські заняття дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика» студенти зобов'язані працювати з різноманітними джерелами інформації, допоміжною навчальною та науковою літературою, виявляти елементи самостійного наукового пошуку, намагатися створити об'єктивну картину політичної події. Студенти зобов'язані вміти аналізувати міжнародні відносини та зовнішню політику, розробляти стратегії зовнішньополітичної діяльності за результатами аналітичних досліджень і аналізу зарубіжного досвіду, використовуючи методи порівняльного аналізу.

Семінарське заняття 1. Формування біполярного світу. Перша фаза Холодної війни (друга половина 1940-х – 1960-ті роки).

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
2. Формування зовнішньополітичних доктрин СРСР та США після Другої світової війни.
3. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
4. Причини та початок Холодної війни.
5. Підготовка і створення Західного Союзу та НАТО.
6. Німецьке питання в міжнародних відносинах у другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр.
7. Головні тенденції розвитку міжнародних відносин у 1950-1960-ті рр.
8. НАТО наприкінці 1950-х – у 1960-х рр.
9. «Доктрина Брежнєва».

Література:

Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.

Іванов В. М. Нюрнберзький процес: історичне та правове значення (до 70-річчя міжнародного військового трибуналу) / В. М. Іванов // Часопис Київського університету права. Теорія та історія держави і права. Філософія права. Київ. 2015. №3. С. 24-28.

Історія міжнародних відносин : підруч. / І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.

Малик Я. Й. Організація Північноатлантичного Договору: зміст і характер діяльності: навчальний посібник / Я. Й. Малик, Ю. М. Мороз. Львів: ПАІС, 2006. 90 с.

Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років : навчальний посібник / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

Міжнародні відносини та світова політика : підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки : навч. посіб / С. В. Пронь. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 140 с.

Friedman N. The Fifty-Year War: Conflict and Strategy in the Cold War. Naval Institute Press. 2007. 640 p.

Gaddis J. L. The Cold War: A New History. London: Penguin Press. 2005. 352 p.

Heller H. The Cold War and the new imperialism: a global history, 1945–2005. New York: Monthly Review Press. 2006. 384 p.

Hwang Su-kyoung. Korea's Grievous War. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 2016. 247 p.

Семінарське заняття 2. Міжнародні відносини та світова політика в роки «розрядки» (1969-1979 рр.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Особливості світової політики у 1970-х рр.
2. Американсько-радянські відносини у першій половині 1970-х років.
3. Нова «східна політика» ФРН.
4. Гельсінський процес та проблеми європейської безпеки.

5. Американсько-радянські відносини у другій половині 1970-х років. Радянсько-американський «Договір про обмеження стратегічних озброєнь» (ОСО-2).

Література:

Історія міжнародних відносин : підруч. / І. В. Алексеєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.

Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років : навчальний посібник / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

Міжнародні відносини та світова політика : підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці / Р. А. Кривонос. К.: КНЕУ, 2004. 165 с.

Пронь С. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки : навч. посіб. / С. В. Пронь. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 140 с.

Friedman N. The Fifty-Year War: Conflict and Strategy in the Cold War. Naval Institute Press. 2007. 640 p.

Gaddis J. L. The Cold War: A New History. London: Penguin Press. 2005. 352 p.

Heller H. The Cold War and the new imperialism: a global history, 1945–2005. New York: Monthly Review Press. 2006. 384 p.

Jones H. Crucible of Power: A History of American Foreign Relations from 1945. Lanham: Rowman & Littlefield. 2009. 638 p.

Семінарське заняття 3. Друга фаза Холодної війни та крах біполярної структури світу.

План семінару / Питання для обговорення

1. Згортання «розрядки». Загострення міжнародної ситуації кінця 1970-х – початку 1980-х рр. ХХ ст.
2. Зовнішня політика західноєвропейських держав у другій половині 1970-х – середині 1980-х рр.
3. Налагодження американо-радянського діалогу в середині 1980-х рр.
4. Вирішення проблеми радикального скорочення стратегічних наступальних озброєнь.
5. Завершення «Холодної війни».

Література:

Історія міжнародних відносин : підруч. / І. В. Алексєєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.

Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: навчальний посібник / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці / Р. А. Кривонос. К.: КНЕУ, 2004. 165 с.

Пронь С. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки : навч. посіб. / С. В. Пронь. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 140 с.

Friedman N. The Fifty-Year War: Conflict and Strategy in the Cold War. Naval Institute Press. 2007. 640 p.

Gaddis J. L. The Cold War: A New History. London: Penguin Press. 2005. 352 p.

Heller H. The Cold War and the new imperialism: a global history, 1945–2005. New York: Monthly Review Press. 2006. 384 p.

Jones H. Crucible of Power: A History of American Foreign Relations from 1945. Lanham: Rowman & Littlefield. 2009. 638 p.

Семінарське заняття 4 (6). Американська підсистема міжнародних відносин у другій половині ХХ ст.

План семінару / Питання для обговорення

1. Основи зовнішньої політики США у другій половині ХХ ст.
2. Зовнішня політика Канади у другій половині ХХ ст.
3. Причини укладення договору «Про оборону Західної півкулі» та його зміст.
4. Підготовка і підписання статуту Організації американських держав.
5. Політика США в Латинській Америці наприкінці 1940-х – наприкінці 1950-х рр.
6. Карибська криза та її наслідки.
7. Політика США в Латинській Америці в 1960-х – 1970-х рр.
8. Еволюція латиноамериканської політики США наприкінці 1980-х- середині 1990-х рр.
9. Латиноамериканська політика західноєвропейських держав у повоєнний період.

Література:

Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.

Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / З. Бжезінський. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.

Газін В. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2002 рр. / В. Газін, С. Копилов. К.: Либідь, 2004. 623 с.

Дужа І. А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія / Дужа І. А. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки»: для здобувачів вищ. освіти IV курсу спец. «Міжнарод. відносини, сусп. комунікації та регіон. студії» денної форми навч. / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, Д. Д. Татакі, І. В. Кудлай, В. В. Гайтан; Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 291 с.

Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): навч. посіб / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Lawrence C. America's Modern Wars: Understanding Iraq, Afghanistan and Vietnam. Casemate, 2015. 376 p.

Marley D. Wars of the Americas: A Chronology of Armed Conflict in the New World, 1492 to the Present. ABC-CLIO. 2008. 722 p.

Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.

Stern P.C., Druckman D. (eds.). International Conflict Resolution after the Cold War. – Washington, DC: National Academy Press, 2000. 626 p.

Combs J. A. The History of American Foreign Policy from 1895. London: Routledge. 2015. 560 p.

Jones H. Crucible of Power: A History of American Foreign Relations from 1945. Lanham: Rowman & Littlefield. 2009. 638 p.

Семінарське заняття 5 (7). Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст.

План семінару / Питання для обговорення

1. Зростання ролі країн Близького і Середнього Сходу в міжнародних відносинах після Другої світової війни. Створення Ліги арабських держав.
2. Міжнародно-правовий аспект палестинської проблеми у середині та другій половині 1940-х рр.

3. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1950-х – середині 1960-х рр.
4. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1967 – 1980-х рр.
5. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на Близькому і Середньому Сході наприкінці 1970-1980-ті рр.
6. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході наприкінці 1980-х - 1990-х рр.
7. Перетворення Африки на суб'єкт міжнародних відносин.
8. Створення, структура та головні напрями діяльності Організації Африканської Єдності.
9. Тропічна Африка в системі світових і регіональних міжнародних відносин 1970-х – початку 1980-х рр.
10. Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Африки у 1990-і роки.

Література:

Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки) : навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» : для здобувачів вищ. освіти IV курсу спец. «Міжнарод. відносини, сусп. комунікації та регіон. студії» денної форми навч. / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, Д. Д. Татакі, І. В. Кудлай, В. В. Гайтан ; Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 291 с.

Історія міжнародних відносин : підруч. / І. В. Алексєєнко, А. Х. Маргулов, І. А. Єремєєва, М. В. Несправа. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 228 с.

Коппель О. А. Міжнародні відносини ХХ століття / О. А. Коппель. О. С. Пархомчук. К.: Школяр, 1999. 255 с.

Коппель О. А. Міжнародні системи. Світова політика / О. А. Коппель. О. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД. 2001. 224 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Fuller G. E. The Future of Political Islam. New York/Houndmills: Palgrave MacMillan, 2004.

Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Updated Edition With a New Preface. University of California Press. 2000. 711 p.

Marley D. Wars of the Americas: A Chronology of Armed Conflict in the New World, 1492 to the Present. ABC-CLIO. 2008. 722 p.

Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.

Stern P.C., Druckman D. (eds.). International Conflict Resolution after the Cold War. – Washington, DC: National Academy Press, 2000. 626 p.

Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016. 384 p.

Семінарське заняття 6 (11). Міжнародні відносини на пострадянському просторі

План семінару / Питання для обговорення

1. Основні параметри пострадянського простору.
2. СНД: передумови створення, структура, компетенція, функціонування.
3. Євразійське економічне співтовариство. Митний союз.
4. Проблеми безпеки та військово-політична взаємодія пострадянських держав.
5. Організація договору колективної безпеки.
6. Позарегіональні актори на пострадянському просторі (ЄС, США, КНР).

Література:

Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. / Макаренко Є. А., Погорська І. І., Рижков М. М. та ін. К.: Центр вільної преси, 2014. 472 с.

Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти : курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.

Дорошко М. С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору : навч. посіб. / М. С. Дорошко. 2012. 228 с.

Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

Капітоненко М. Міжнародні конфлікти / М. Капітоненко. К. : Либідь, 2009. 352 с.

Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії / С. Корсунський. Харків: Vivat, 2021. 288 с.

Лиман С. І. Політичні та економічні інтереси Франції в Казахстані: погляд з двадцять першого року ХХІ століття / С. І. Лиман, К. А. Борзенкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2021. № 14. С. 16-23.

Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історикофілософський аспект). Монографія / О. І. Гуржій, С. П. Мосов, Макаров В. Д. та ін. К.: Знання України, 2006. 356 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Орлова Т. В. Історія нових незалежних держав : навч. посібник / Т. В. Орлова. К.: Знання, 2010. 487 с.

Орлова Т. В. Сучасна політична історія країн світу : навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ / Т. В. Орлова. К., 2013. 677 с.

Перепелиця Г. М. Асиметрія міжнародних відносин / Г. М. Перепелиця, О. В. Заремба, Пол Д'аньєрі [та ін]; за ред. Г. М. Перепелиці, О. М. Субтельного. К.: Видавничий дім «Стилос», 2005. 555 с.

Stern P. C., Druckman D. (eds.). International Conflict Resolution after the Cold War. Washington, DC: National Academy Press, 2000. 626 p.

Семінарське заняття 7 (13). Міжнародні відносини в Азії та АТР в першій чверті ХХІ ст.

План семінару / Питання для обговорення

1. Загальна характеристика міжнародних відносин в Азії та АТР в першій чверті ХХІ ст.
2. Сучасна зовнішня політика Індії та Пакистану.
3. Сучасна зовнішня політика КНР.
4. Проблеми безпеки в АТР на сучасному етапі.
5. Корейській півострів в першій чверті ХХІ ст.
6. Зовнішня політика Японії на сучасному етапі.
7. Основні параметри зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії.

Література:

Дужа І. А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія / Дужа І.А. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.

Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки) : навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки : посіб. для студ. істор. і гуманітар. фак-тів ун-в / А. М. Козицький. Львів : Афіша, 2004. 430 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» : для здобувачів вищ. освіти ІV курсу спец. «Міжнарод. відносини, сусп. комунікації та регіон. студії» денної форми навч. / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, Д. Д. Татакі, І. В. Кудлай, В. В. Гайтан ; Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 291 с.

Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії / С. Корсунський. Харків: Vivat, 2021. 288 с.

Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Тимор і його команда : діяльність провідних акторів та міжнародних організацій щодо конфлікту в Тимор-Лешті // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії : досвід модернізації та перспективи взаємодії. Харків, 2020. С. 71-74.

Лиман С. І. Оборонний пакт AUKUS : інструмент безпеки чи крок до загострення конфліктів в Індо-Тихоокеанському регіоні / С. І. Лиман // Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах

глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. Х., 2022. С. 93-95.

Лиман С. І. Роль міжнародних організацій у вирішенні питання ядерної небезпеки Корейського півострова / С. І. Лиман, А. І. Зінова // Особливості суспільно-політичного розвитку та модернізаційні процеси у країнах пострадянського простору. Харків, 2022. С. 50-52.

Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки) : підруч. / В. А. Манжоло, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.

Міжнародні відносини і зовнішня політика / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський [та ін]. К.: Либідь, 2001. 265 с.

Міжнародні відносини та світова політика : підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.

Doroshko M. S., But S. A. China-India's conflict of interest in the region of South Asia // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2020. Вип. 142. С. 4-14.

Roett R., Paz G. Latin America and the Asian Giants. Evolving Ties with China and India. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2016. 336 p.

Семінарське заняття 8 (15). Зовнішня політика України після проголошення незалежності

План семінару / Питання для обговорення

1. Правові засади зовнішньої політики незалежної України.
2. Українські національні інтереси та їх забезпечення у вітчизняній міжнародній діяльності.
3. Відносини України та Російської Федерації періоду незалежності.
4. Пріоритети зовнішньополітичної діяльності України на пострадянському просторі.
5. Політика України щодо інтеграційних проєктів на пострадянському просторі.
6. Сучасні українсько-американські відносини.
7. Політика України стосовно ЄС та країн Західної Європи.
8. Політика ЄС та країн Західної Європи стосовно України.
9. Міжнародно-правова база та механізм співробітництва України та ЄС.
10. Війна РФ проти України як виклик міжнародній безпеці та сучасному світовому порядку. Допомога Україні з боку демократичних держав.

Література:

Біла книга 2021: Оборонна політика України. К., 2021. 124 с.

Безпека у глобальному світі / Константинов В.Ю., Мінгазутдінов І.О., Капітоненко М.Г., Галака С.П., Кривонос Р.А. // Міжнародні системи та глобальний розвиток : підручник / кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред.. Л.В. Губерського, В.А. Манжоли. К.: «Київський університет», 2019. С. 389-468.

Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. К. : НІСД, 2020. 85 с.

Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2023. 264 с.

Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України : підручн. / В. Головченко, В. Матвієнко. К. : Ніка-Центр, 2018. 420 с.

Живко М. Міжнародні економічні санкції як форма стримування збройної агресії / М. Живко, О. Іващук // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини: Україна і світ в умовах воєнних викликів (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 73-76

Запухляк В. Європейська підтримка України в умовах російської агресії / В. Запухляк, В. Прінц // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини : Україна і світ в умовах воєнних викликів» (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 76-79.

Киридон А. Російсько-українська війна 2014-2022 рр. : екзистенційний вимір / А. Киридон, С. Троян // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини : Україна і світ в умовах воєнних викликів» (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 82-83.

Кучик О. С. Зовнішня політика України : навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.

Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі / С. Лотоцький, С. Трохимчук. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.

Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підруч. / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.

Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013 – 2017 років) / Ю. Офіцинський. Ужгород: РІК-У, 2018, 312 с.

Перепелиця Г. М. Україна-Росія: війна в умовах співіснування / Г. М. Перепелиця. К.: Видавничий дім «Стилос», 2015. 880 с.

Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.

Ткаченко В. Україна: quo vadis – куди йдемо? / В. Ткаченко. К.: ЛОГОС УКРАЇНА, 2017. 422 с.

Толстов С. Міжнародно-політичні аспекти забезпечення оборонного потенціалу України в умовах російсько-української війни 2022 р. / С. Толстов // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини : Україна і світ в умовах воєнних викликів» (30 червня 2022 року) .

Суми, 2022. С. 110-113.

Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.

Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія. Одеса: ОНУ, 2020. 176 с.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, словниками, навчальною та довідковою літературою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Формування біполярного світу. Перша фаза Холодної війни (друга половина 1940-х – 1960-ті роки). Проаналізувати дискусійні питання про фактори, що впливали на формування зовнішньополітичних доктрин СРСР та США після Другої світової війни.	3
2	Тема 2. Міжнародні відносини та світова політика в роки «розрядки» (1969-1979 рр.) Розширити лекційний матеріал інформацією про причини налагодження американо-радянського діалогу в середині 1980-х рр.	3
3	Тема 3. Друга фаза Холодної війни та крах біполярної структури світу З'ясувати головні протиріччя наддержав у «польському питанні»	2
4	Тема 4. Процеси європейської інтеграції у другій половині ХХ ст. Проаналізувати наслідки створення і розвитку ЄАВТ для процесу подальшої західноєвропейської інтеграції	2
5	Тема 5. Міжнародні відносини в Центральній-Східній Європі у другій половині ХХ ст. Розширити лекційний матеріал інформацією про підпорядкування зовнішньої політики країн ЦСЄ радянському диктату.	3
6	Тема 6. Американська підсистема міжнародних відносин у другій половині ХХ ст. Проаналізувати умови, процес підготовки і підписання статуту Організації американських держав.	2
7	Тема 7. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці у другій половині ХХ ст. Проаналізувати, якими були причини та наслідки створення Ліги арабських держав.	3
8	Тема 8. Міжнародні відносини в Азії та АТР у другій половині ХХ ст. Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням зовнішньої політики Китайської Народної Республіки в кінці 1940-х – кінці 1970-х рр.	3

9	Тема 9. Основні параметри сучасної системи міжнародних відносин. Проаналізувати механізми процесу прийняття зовнішньополітичних рішень державними установами провідних країн світу	3
10	Тема 10. Європейська підсистема міжнародних відносин на початку XXI ст. Розширити лекційний матеріал інформацією про значення діяльності Організації безпеки та співробітництва в Європі.	3
11	Тема 11. Міжнародні відносини на пострадянському просторі. Проаналізувати діяльність позарегіональних акторів на пострадянському просторі (ЄС, США, КНР).	3
12	Тема 12. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході та в Африці в першій чверті XXI ст. Проаналізувати, якими були головні напрями африканської політики КНР.	3
13	Тема 13. Міжнародні відносини в Азії та АТР в першій чверті XXI ст. Розширити лекційний матеріал інформацією про основні параметри зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії	3
14	Тема 14. Зовнішня політика США, Канади та американська система міжнародних відносин в першій чверті XXI ст. Лекційний матеріал доповнити інформацією про латиноамериканський вектор зовнішньої політики адміністрації Д. Трампа та Д. Байдена	3
15	Тема 15. Зовнішня політика незалежної України Проаналізувати сучасну міжнародно-правову базу та механізм співробітництва України та ЄС	3
	Підготовка курсової роботи	30
	Разом	72

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Написання студентами курсових робіт (разом - 30 год.). Інформація щодо правил підготовки, оформлення та захисту курсових робіт див.: Міжнародні відносини та світова політика : методичні рекомендації до виконання курсових робіт для студентів III курсу спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми Міжнародні відносини та регіональні студії» / уклад. Лиман С.І. Харків, 2021. 35 с.

У курсовій роботі студент має показати:

- знання і правильне розуміння закономірностей та процесів розвитку міжнародних відносин ХХ – початку ХХІ ст.;
- вміння працювати з інформаційними джерелами, користуватись законодавчим та аналітичним матеріалом, викладати свою точку зору на проблемні питання та робити обґрунтовані висновки;
- здатність використовувати здобуті теоретичні знання у процесі аналізу та узагальнення матеріалу, застосовувати сучасну методика дослідження з використанням таблиць, графіків, схем, діаграм.

У курсовій роботі студент повинен глибоко і всебічно розкрити зміст обраної теми, показати розуміння процесів у системі міжнародних відносин, закономірностей визначення зовнішньополітичних доктрин окремих держав та практичної реалізації зовнішньої політики. Особливу увагу слід приділити дискусійним питанням теорії і практики міжнародних відносин. Якщо в літературі відсутня єдина точка зору з питань, які досліджуються, слід навести думки кількох авторів, дати їх критичну оцінку та висловити свої міркування з даних питань. Це допоможе більш глибокому засвоєнню матеріалу.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, як впорядковані способи взаємопов'язаної, целеспрямованої діяльності викладача та студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань, реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання (конкретні дії викладача та студентів), спрямовані на реалізацію вимог методів. Засоби навчання – різноманітне навчальне обладнання, яке використовується у системі пізнавальної діяльності, зокрема, технічні засоби.

7.1. Словесні методи навчання:

- лекція;
- бесіда;
- розповідь;
- пояснення.

7.2. Наочні методи навчання:

- ілюстрація;
- демонстрація.

7.3. Практичні методи навчання:

- метод робіт із письмовими джерелами;
- метод робіт із аудіо/відеоматеріалами;
- практичні заняття.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий.

Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на проблемних лекціях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) враховуються при визначенні підсумкової залікової оцінки з дисципліни.

Засвоєння тем (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквіум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної роботи (реферати, доповіді, інформаційні повідомлення, аналітичні огляди, підготовка мультимедійних презентацій).

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення іспиту. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – до 40 хвилин.

Вміст залікового білета й оцінювання відповідей на заліку:

Тестові питання – 40 балів (40 питань по 1 б. за кожну правильну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни. Розділ – це логічно завершена частина теоретичного та практичного навчального матеріалу з навчальної дисципліни. Кожен окремий розділ включає завдання для самостійної роботи, письмові контрольні роботи тощо. Оцінка за розділ – це сума балів, отриманих студентом за виконання всіх видів робіт, передбачених цим розділом.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять, підсумкового контролю за підсумками вивчення розділу. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Студент допускається до підсумкового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав **не менше 20 балів** та виконав **курскову роботу**.

Критерії оцінювання курсової роботи:

При оцінці курсової роботи (до 20 балів) враховується ступінь розкриття теми та відображення головного змісту, глибина опрацювання відповідних тематичних джерел інформації, вміння застосовувати теоретичний матеріал для вирішення практичних проблем, логічність викладу, здатність робити висновки з проведеного дослідження, відповідність технічного оформлення зазначеним нормам, якість підсумкової співбесіди або доповіді.

Оцінка дається кожному з вказаних елементів виконаної роботи.

Складові оцінювання виконання курсової роботи

1	Оформлення роботи відповідно до вимог	до 2 балів
2	Структурно-логічна побудова роботи, актуальність та новизна (зміст вступу)	до 3 балів
3	Розділ 1 (глибина та якість дослідження)	до 5 балів
4	Розділ 2 (глибина та якість дослідження)	до 5 балів
5	Висновки до курсової роботи	до 2 балів
6	Захист роботи (наявність презентації, загальний рівень володіння інформацією, відповіді на запитання)	до 3 балів
7	Усього (максимальна кількість)	20 балів

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на семінарських заняттях.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика».

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену в 6 семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота									Індиві- дуальне завдання	Всього	Екза мен	Сума
									Курсова робота			
семі нар	Т 1	Т 2	Т 3	Т 6	Т 7	Т 11	Т 13	Т 15	20	60	40	100
макс. бал	5	5	5	5	5	5	5	5				

T1, T2 ... – теми розділів

Оцінка студента за підсумками вивчення розділу складається за результатами поточного контролю за підсумками вивчення розділу (у формі тестів) та під час проведення семінарських занять. Кожна відповідь на семінарських заняттях оцінюється максимум в 5 балів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії поточного оцінювання знань студентів
5	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки; відповідь обов'язково супроводжується презентацією; студент активно працює протягом усього семінарського заняття, демонструє глибоке оволодіння лекційним матеріалом, а також знання спеціальної літератури, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, впевнено відповідає на додаткові запитання.
4	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст питань; відповідь супроводжується презентацією; у процесі підготовки доповіді студентом було використано основну літературу, відповідаючи на запитання студент виявляє знання лекційного матеріалу, в процесі викладання деяких позицій не вистачає достатньої глибини та аргументації; студент не впевнено відповідає на додаткові запитання, допускаючи, при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, під час усних виступів та письмових відповідей викладає його основний зміст, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки; під час підготовки відповіді не була використана рекомендована література; у відповіді допущено суттєві неточності та помилки.
2	Бали нараховуються в разі якщо відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент не проявляє активності на практичних заняттях, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
1	Студент частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

Шкала оцінювання

	Оцінка
--	--------

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Перелік екзаменаційних питань

1. Предмет та завдання курсу.
2. Завершення та головні підсумки Другої світової війни.
3. Сутність Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
4. Формування зовнішньополітичних доктрин СРСР та США після Другої світової війни.
5. Мирне врегулювання з колишніми союзниками нацистської Німеччини в Європі.
6. Причини та початок Холодної війни.
7. Підготовка і створення Західного Союзу та НАТО.
8. Німецьке питання в міжнародних відносинах у другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр.
9. Головні тенденції розвитку міжнародних відносин у 1950-1960-ті рр.
10. НАТО наприкінці 1950-х – у 1960-х рр.
11. Формування та зміст «Доктрини Брежнєва».
12. Особливості світової політики у 1970-х – 1980-х рр.
13. Нова «східна політика» ФРН.
14. Американсько-радянські відносини у першій половині 1970-х років.
15. Гельсінський процес та проблеми європейської безпеки.
16. Згортання «розрядки». Загострення міжнародної ситуації кінця 1970-х – початку 1980-х рр. XX ст.
17. Зовнішня політика західноєвропейських держав у другій половині 1970-х – середині 1980-х рр.
18. Налагодження американо-радянського діалогу в середині 1980-х рр.
19. Вирішення проблеми радикального скорочення стратегічних наступальних озброєнь у другій половині 1980-х рр.
20. Завершення «холодної війни».
21. Початковий етап західноєвропейської інтеграції (до 1957 р.)
22. Підписання Римських угод та їх зміст.
23. Політика країн ЄЕС відносно колишніх колоніальних володінь.
24. Створення і розвиток ЄАВТ у 1960 – 1970-ті рр.
25. Зрушення в процесі західноєвропейської інтеграції на рубежі 1960 –

1970-х рр.

26. Вироблення механізму координації зовнішньополітичної діяльності країн ЄЕС наприкінці 60 – у середині 70-х рр. ХХ ст.

27. Західна Європа на шляху до Європейського Союзу в 1980-х – початку 1990-х рр.

28. Основні етапи підготовки та реалізація «Угоди про Європейський Союз».

29. Вирішення територіальних проблем у Центрально-Східній Європі в середині 1940-х рр.

30. Підпорядкування зовнішньої політики країн ЦСЄ радянському диктату. Конфлікт між СРСР і Югославією.

31. Міжнародні відносини всередині європейського «соціалістичного табору» у 1950-х – на поч. 1980-х рр.

32. Крах тоталітарних комуністичних режимів у країнах ЦСЄ та вироблення ними нового зовнішньополітичного курсу

33. Міжнародне становище і зовнішня політика Балканських держав у 1990-ті рр.

34. Відносини незалежної України з державами ЦСЄ.

35. Основи зовнішньої політики США у другій половині ХХ ст.

36. Зовнішня політика Канади у другій половині ХХ ст.

37. Причини укладення договору «Про оборону Західної півкулі» та його зміст.

38. Підготовка і підписання статуту Організації американських держав.

39. Політика США в Латинській Америці наприкінці 1940-х – наприкінці 1950-х рр.

40. Карибська криза та її наслідки.

41. Політика США в Латинській Америці в 1960-х – 1970-х рр.

42. Еволюція латиноамериканської політики США наприкінці 1980-х-середині 1990-х рр.

43. Латиноамериканська політика західноєвропейських держав у повоєнний період.

44. Зростання ролі країн Близького і Середнього Сходу в міжнародних відносинах після Другої світової війни. Створення Ліги арабських держав.

45. Міжнародно-правовий аспект палестинської проблеми у середині та другій половині 1940-х рр.

46. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1950-х – 1960-х рр.

47. Міжнародні відносини на Близькому Сході у 1957-х – 1980-х рр.

48. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на Близькому Сході наприкінці 1980-х рр.

49. Міжнародне становище і зовнішня політика Афганістану у 1970-1990-ті рр.

50. Міжнародні відносини на Близькому і Середньому Сході наприкінці 1980-х – 1990-х рр.
51. Перетворення Африки на суб'єкт міжнародних відносин.
52. Створення, структура та головні напрями діяльності Організації Африканської Єдності.
53. Тропічна Африка в системі світових і регіональних міжнародних відносин 1970-х – початку 1980-х рр.
54. Міжнародні відносини і зовнішня політика країн Африки у 1990-і роки.
55. Утвердження нових незалежних держав Південної і Південно-Східної Азії.
56. Японія в системі міжнародних відносин АТР у другій половині ХХ ст.
57. Корейська війна 1950-1953 рр. та її вплив на стан міжнародних відносин в АТР.
58. Зовнішня політика Китайської Народної Республіки (кінець 1940-х – кінець 1990-х рр.)
59. Радянсько-китайське протистояння в контексті регіональної безпеки.
60. Зовнішня політика країн Південної та Південно-Східної Азії в 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст.
61. Індокитайський конфлікт: витоки, сутність, урегулювання.
62. Міжнародні відносини у Південно-Східній Азії в другій половині 1960-х - на початку 1980-х рр.
63. Асоціація країн Південно-Східної Азії в регіональній системі міжнародних відносин 1967 – 1990-ті рр.
64. Проблема глобальної безпеки в АТР на рубежі ХХ-ХХІ ст.
65. Міжнародне становище і зовнішня політика Афганістану у другій половині ХХ ст.
66. Зовнішня політика країн Південно-Східної Азії у 1980–1990-ті рр. ХХ ст.
67. Еволюція Руху неприєднання у 1980–1990-і роки.
68. Особливості зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії у другій половині ХХ ст.
69. Перехідний період від біполярної системи міжнародних відносин наприкінці ХХ – в першій чверті ХХІ ст.
70. Сутність глобалізації. Вплив процесів глобалізації на світову політику і міжнародні відносини.
71. Регіоналізація як фактор зовнішньої і внутрішньої політики сучасних держав.
72. Світові геополітичні центри та їх вплив на світову політику.
73. Механізм процесу прийняття державними установами зовнішньополітичних рішень.
74. Роль недержавних акторів у сучасній світовій політиці.

75. Місце аналізу та прогнозування в зовнішній політиці. «Мозкові центри» як фактор прийняття зовнішньополітичних рішень.
76. Лоббїзм як складова прийняття зовнішньополітичних рішень.
77. Сучасна європейська система міжнародних відносин: базові компоненти та динаміка розвитку.
78. Організація безпеки та співробітництва в Європі.
79. Програми підтримки ЄС для Центральної та Східної Європи.
80. Копенгагенські критерії членства в ЄС. Процес переговорів між ЄС та країнами-кандидатами.
81. Етапи розширення ЄС у першій чверті ХХІ ст.
82. Європейська політика сусідства, її цілі та принципи.
83. Ініціатива ЄС «Східне партнерство».
84. Спільна зовнішня політика та безпека ЄС. Військово-політичне співробітництво.
85. Перспективи подальшого розширення ЄС. Брекзит 2016 р. та його наслідки.
86. НАТО у 1999–2024 рр. Рада Європи і розширення просторових рамок діяльності. Проблеми військової безпеки в Європі.
87. Вплив економічної кризи 2008–2013 рр. на міжнародні відносини в Європі.
88. Балканський регіон після розпаду СФРЮ.
89. Основні параметри пострадянського простору.
90. СНД: передумови створення, структура, компетенція, функціонування.
91. Євразійське економічне співтовариство. Митний союз.
92. Проблеми безпеки та військово-політична взаємодія пострадянських держав.
93. Організація договору колективної безпеки.
94. Позарегіональні актори на пострадянському просторі (ЄС, США, КНР).
95. Близькосхідний конфлікт на сучасному етапі.
96. Революції в арабських державах 2011 р. Зовнішньополітичні наслідки «Арабської весни».
97. Сучасна зовнішня політика Ірану.
98. Зовнішня політика Туреччини у 2000-х рр.
99. Розвиток ситуації в Афганістані на початку ХХІ ст.
100. Феномен міжнародного тероризму у сучасних міжнародних відносинах.
101. Становище держав Африки у сучасній системі міжнародних відносин.
102. Африканська політика провідних західних держав та КНР.
103. Загальна характеристика міжнародних відносин в Азії та АТР на

початку

XXI ст.

104. Сучасна зовнішня політика Індії та Пакистану.
105. Сучасна зовнішня політика КНР.
106. Проблеми безпеки в АТР на сучасному етапі.
107. Корейській півострів наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
108. Зовнішня політика Японії на сучасному етапі.
109. АСЕАН: мета, структура, еволюція діяльності.
110. Основні параметри зовнішньої політики Австралії та Нової Зеландії.
111. Зовнішня політика адміністрації Д. Буша-молодшого. «Нова стратегія безпеки США».
112. Концепція американського світового лідерства в зовнішній політиці Б. Обама.
113. Наміри та крах проведення політики «перезавантаження» у відносинах США з Росією.
114. Корегування зовнішньої політики адміністрацією Д. Трампа.
115. Загострення сучасних американсько-китайських відносин.
116. Основи сучасної зовнішньої політики Канади.
117. Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА).
118. Організації американських держав на сучасному етапі.
119. Латинська Америка в системі сучасних міжнародних відносин.
120. Правові засади зовнішньої політики незалежної України.
121. Українські національні інтереси та їх забезпечення у вітчизняній міжнародній діяльності.
122. Відносини України та РФ у 1991-2014 рр.
123. Пріоритети зовнішньополітичної діяльності України на пострадянському просторі.
124. Політика України щодо інтеграційних проектів на пострадянському просторі.
125. Сучасні українсько-американські відносини.
126. Політика України стосовно ЄС та країн Західної Європи.
127. Політика ЄС та країн Західної Європи стосовно України.
128. Міжнародно-правова база та механізм співробітництва України та ЄС.
129. Війна РФ проти України як виклик міжнародній безпеці та сучасному світовому порядку. Допомога Україні з боку демократичних держав.

11. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Американський чинник в процесі глобалізації.

2. Балканська криза (1990-2005) в контексті геополітичних трансформацій в Європі.
3. Безпекова політика Індії в Південній Азії.
4. Зовнішня політика Франції в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій.
5. Безпековий вимір індійсько-китайських відносин у постбіполярний період.
6. Близькосхідна політика Ізраїлю: основні етапи вироблення та реалізації.
7. Велика Британія в європейських інтеграційних процесах.
8. Військово-політичні союзи як інструмент зовнішньої політики малих та середніх держав.
9. Внутрішні, регіональні та міжнародні фактори в еволюції Косовського конфлікту.
10. Геополітика та геостратегія Великої Британії.
11. Геополітичне положення України в Центрально-Східній Європі.
12. Геополітичні пріоритети України в сучасному світі.
13. Геостратегія США в процесі становлення глобальної держави.
14. Глобалізація і проблема відсталості у постбіполярному світі.
15. Гуманітарна діяльність ООН у контексті врегулювання збройних конфліктів (1990 - 2000 рр.).
16. Гуманітарний чинник в українсько-польських міждержавних відносинах.
17. Дипломатія Святого Престолу у сучасній системі міжнародних відносин.
18. Діяльність Ліги арабських держав по врегулюванню палестинської проблеми (80-і - перша половина 90-х років).
19. Доктринальний вимір стратегій зовнішньої політики США: від стримування до глобальної демократизації.
20. Еволюція багатостороннього співробітництва держав пострадянського простору.
21. Еволюція взаємовідносин у трикутнику Індія – КНР – США в умовах глобалізації.
22. Еволюція зовнішньої політики КНР в умовах реалізації стратегії «чотирьох модернізацій».
23. Еволюція політики Європейського Союзу щодо країн Центральної та Східної Європи.
24. Еволюція політики Ізраїлю по близькосхідному врегулюванню в 1980-ті – 1990-ті роки.
25. Еволюція становлення і перспективи розвитку спільної зовнішньої політики ЄС.
26. Етнонаціональний вимір конфлікту у Країні Басків.
27. Євроінтеграційна політика Франції.

28. Європейська інтеграція України в контексті її відносин з Російською Федерацією.
29. Європейська політика Австрійської Республіки.
30. Європейська політика об'єднаної Німеччини.
31. Європейська політика Франції за президенства Жака Ширака.
32. Європейська політична інтеграція в сучасній цивілізаційній системі.
33. Зовнішні аспекти енергетичної політики України.
34. Зовнішньополітична стратегія США в регіоні Центральна Азія.
35. Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР.
36. Зовнішньополітична стратегія США щодо Турецької Республіки.
37. Зовнішньополітичні аспекти реалізації курсу Чеської Республіки на інтеграцію до Європейського Союзу.
38. Зовнішньополітичні аспекти формування і реалізації політики національної безпеки Республіки Польщі в сучасних умовах.
39. Зовнішньополітичні механізми забезпечення національної безпеки України.
40. Зовнішньополітичні стратегії Франції, Німеччини та Великобританії у контексті розвитку й імплементації СЗБП ЄС.
41. Зовнішня політика європейської середньої держави за умов глобалізації (на прикладі Великої Британії, Польщі і України).
42. Зовнішня політика країн Балтії в контексті розширення ЄС та НАТО.
43. Інституціональний вимір формування єдиної політичної системи Європейського Союзу.
44. Інтеграційний вимір міждержавного співробітництва Республіки Білорусь та Російської Федерації.
45. Інтеграційні процеси в Африці: рівні, фактори, спрямованості та закономірності розвитку.
46. Інтеграційні процеси в Латинській Америці та Карибському басейні: особливості, тенденції, перспективи.
47. Інтеграція пострадянських держав Середньої Азії у світове співтовариство в 90-ті роки ХХ ст.
48. Інформаційна діяльність ООН.
49. Інформаційний чинник політики США і РФ в питанні міжнародного тероризму.
50. Інформаційні стратегії у зовнішній політиці США та РФ за кризових умов.
51. Йордано-ізраїльські відносини як фактор формування регіональної системи безпеки на Близькому Сході.
52. Камбоджійська проблема в міжнародних відносинах у Південно-Східній Азії (1975 – 1991 рр.).
53. Основні міжнародні механізми протидії міжнародному тероризму.
54. Концептуальне забезпечення американського глобалізму на початку ХХІ століття.

55. Концептуальне забезпечення політики США щодо арабських країн Перської затоки.
56. Концептуальне забезпечення політики США щодо врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту в 1991 – 2001 рр.
57. Концептуальні засади та політика США щодо миротворчої діяльності ООН.
58. Кризові репутаційні стратегії держав у міжнародних відносинах (на прикладі України та інших держав).
59. Критерії і механізми забезпечення міжнародно-політичних інтересів США в сучасній системі міжнародних відносин.
60. Курдська проблема в контексті врегулювання іракської кризи.
61. Курдська проблема в міжнародних відносинах на Близькому та Середньому Сході.
62. Ліванська проблема в миротворчій діяльності Ліги арабських держав і Організації Об'єднаних Націй (1975–1989 рр.).
63. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи.
64. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки.
65. Міжнародний тероризм в сучасних глобалізаційних стратегіях.
66. Міжнародний та регіональний виміри врегулювання ліванського конфлікту.
67. Міжнародні основи становлення і розвитку Спільної європейської безпекової та оборонної політики.
68. Мілітаризація близькосхідного регіону в 70 – 90-ті роки ХХ століття.
69. Недержавні актори в системі сучасних міжнародних відносин.
70. Недержавні актори в системі зовнішньої політики Німеччини.
71. Неурядові організації у зовнішньополітичному механізмі США.
72. Німеччина у структурі європейського співробітництва.
73. Роль ОБСЄ у зміцненні миру і стабільності на Євразійському просторі.
74. Особливе партнерство Україна – НАТО як проблема національної та європейської безпеки.
75. Особливості застосування воєнної сили у збройних конфліктах 90-х рр. ХХ ст.
76. Особливості і перспективи інтеграційних процесів у регіоні Магрибу.
77. Палестинська проблема в зовнішній політиці США.
78. Політика Європейського Союзу в арабському регіоні.
79. Політика міжнародного співтовариства по врегулюванню конфлікту в Боснії та Герцеговині (1992–1995 рр.).
80. Політика нейтралітету і позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки.
81. Політика США в Східній Азії в умовах постбіполярності.
82. Політика США щодо країн Перської затоки.
83. Політика України в галузі експорту озброєнь.
84. Політика Японії щодо країн АСЕАН.

85. Політико-правовий аналіз українсько-російських відносин.
86. Проблема об'єднання Корейського півострова в зовнішньополітичній стратегії Республіки Корея.
87. Трансформації системи міжнародних відносин в регіоні Східна Європа (1989–2004).
88. Політична та економічна інтеграція в Латинській Америці.
89. Система міжнародної безпеки євроатлантичного простору і нових незалежних держав.
90. Правове регулювання міжнародних відносин.
91. Політика зближення України з Європейським Союзом.
92. Євроінтеграційний напрямок у зовнішній політиці України.
93. Міжцивілізаційна взаємодія міжнародних акторів на прикладі політичних процесів в Центральній Азії.
94. Природа, характер та динаміка співробітництва України з інститутами ОБСЄ.
95. Проблема європейської регіональної стабільності в контексті розширення НАТО (90-ті роки ХХ ст.).
96. Проблема забезпечення загальноарабської безпеки та роль Ліги арабських держав.
97. Проблема забезпечення прав національних меншин у міждержавних відносинах України і Російської Федерації.
98. Проблема санкцій у зовнішній політиці США.
99. Програми партнерства НАТО наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.
100. Регіон Близького та Середнього Сходу в зовнішній політиці України.
101. Регіональний конфлікт на Близькому Сході.
102. Регіональні пріоритети євроінтеграційної політики України.
103. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
104. Роль ООН у боротьбі проти міжнародного тероризму.
105. Роль Ради Європи у зміцненні демократії у країнах Центрально-Східної Європи.
106. Особливості розвитку країн ЦСЄ в контексті адаптації євроінтеграційного процесу.
107. Локальні війни і воєнні конфлікти в умовах глобалізації.
108. Співробітництво України з державами Співдружності Націй: проблеми становлення та розвитку.
109. Становлення системи безпеки і співробітництва в Чорноморському регіоні та роль України у цьому процесі.
110. Становлення та розвиток співробітництва України та Південно-Африканської Республіки.
111. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах.
112. Стратегічне партнерство країн Північної Африки.
113. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України.
114. Міжнародні неурядові організації у світовій політиці.
115. Східне Середземномор'я в системі регіональних пріоритетів України.

116. «Тайванська проблема» в системі міжнародних відносин Азіатсько-Тихоокеанського регіону.
117. Процес розширення Європейського Союзу на початку XXI ст.
118. Трансформація відносин Європейського Союзу та США в постбіполярний період.
119. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації.
120. Нові незалежні держави Центральної Азії в системі сучасних міжнародних відносин.
121. Трансформація концепції нейтралітету в умовах глобалізації.
122. Трансформація японсько-американського військово-політичного союзу в постбіполярний період.
123. Україна в геополітичних інтересах країн Середнього Сходу: Туреччини, Ірану, Афганістану.
124. Українсько-німецькі відносини.
125. Українсько-турецьке співробітництво як фактор регіональної безпеки.
126. Фактор транснаціональної злочинності в сучасних міжнародних відносинах.
127. Феномен виникнення та проявів тероризму в сучасних умовах.
128. Формування нового світового порядку в умовах глобалізації.
129. Формування та еволюція зовнішньополітичної стратегії України.
130. Формування та здійснення зовнішньої політики України.
131. Центральна та Східна Європа у зовнішній політиці Республіки Польща.
132. Чорноморське регіональне співробітництво як геополітичний чинник міжнародних інтеграційних процесів.
133. Ядерне нерозповсюдження у світовій політиці.
134. Ядерне стримування в політиці США і Росії на сучасному етапі.
135. Сучасні тенденції розвитку системи міжнародних відносин (2020 – 2021 рр.).
136. Співробітництво КНР і ПАР в контексті стратегії «м'якої сили» Китаю.
137. Зовнішня політика Італії щодо Лівії (XX – перша чверть XXI ст).
138. Діяльність Вишеградської четвірки та її вплив на регіональну підсистему міжнародних відносин.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Методичне забезпечення

Міжнародні відносини та світова політика : Навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» спеціалізації «Міжнародні відносини та регіональні студії» / «Міжнародна інформація та міжнародні

комунікації»; укладачі: Лиман С. І., Шамраєва В. М. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 47 с.

Міжнародні відносини і світова політика: методичні рекомендації до виконання курсових робіт (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії») / Укладач: С. І. Лиман. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 35 с.

Основна література

- 1) Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.
- 2) Головченко В. Дипломатична історія України : Підручн. / В. Головченко, В. Матвієнко. Київ : Ніка-Центр, 2018. 420 с.
- 3) Дорошко М. С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору : Навч. посіб. / М. С. Дорошко. 2012. 228 с.
- 4) Європейський Союз в міжнародних відносинах/ В.В. Копійка, М. А. Миронова, С. О. Маковський та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021. 560 с.
- 5) Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу / А. Л. Зінченко. К.: Проза, 2005. 560 с.
- 6) Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с.
- 7) Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
- 8) Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 632 с.
- 9) Іваницька О. П. Регіональні підсистеми міжнародних відносин: Навч. посібник / О. П. Іваницька. Вінниця: ТВОРИ, 2018. 444 с.
- 10) Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі / М. Й. Марущак. Вінниця : Нова Кн., 2008. 365 с.
- 11) Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики: ХХ – початок ХХІ ст. : навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, В. Борисенко та ін. К.: КНЕУ, 2006. 368 с.
- 12) Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» : для здобувачів вищ. освіти IV курсу спец. «Міжнарод. відносини, сусп. комунікації та регіон. студії» денної форми навч. / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, Д. Д. Татакі, І. В. Кудлай, В. В. Гайтан ; Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 291 с.
- 13) Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: навчальний посібник / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

- 14) Мир та безпека. Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації / Під заг. ред. Є. Габер, С. Корсунського, Г. Шелест. К., 2020. 107 с.
- 15) Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 1999. 558 с.
- 16) Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000-ні роки): підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.
- 17) Міжнародні відносини і зовнішня політика / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський [та ін]. К.: Либідь, 2001. 265 с.
- 18) Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
- 19) Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970–2000 рр.) / В. С. Бруз, В. М. Матвієнко та ін. К.: Либідь, 2000. 621 с.
- 20) Міжнародні відносини та світова політика : навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.
- 21) Могилевська В. П. Міжнародні відносини : навч. посіб. для дистанційного навчання / В. М. Могилевська. К. : Університет «Україна», 2009. 395 с.
- 22) Овчаренко О. Історія європейської інтеграції: навчальний посібник / Овчаренко О., Сухушина О., Земзюліна Н. Черкаси: Вертикаль, 2021. 302 с.
- 23) Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. / С. В. Пронь. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 140 с.
- 24) Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник / І. А. Хижняк. К.: Персонал, 2009. 224 с.
- 25) Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид-дім «Персонал», 2010. 464 с.

Допоміжна література

1. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. / Макаренко Є.А., Погорська І.І., Рижков М.М. та ін. К.: Центр вільної преси, 2014. 472 с.
2. Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.

3. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К.: Університет «Україна», 2006. 208 с.
4. Безпека у глобальному світі / Константинов В. Ю., Мінгазутдінов І. О., Капітоненко М.Г., Галака С.П., Кривонос Р.А. // Міжнародні системи та глобальний розвиток : підручник / кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі. К.: «Київський університет», 2019. С. 389-468.
5. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
6. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
7. Бжезінський З. Стратегічне бачення. Америка і криза глобальної влади / З. Бжезінський. Львів: Літопис, 2012. 168 с.
8. Близький Схід і Північна Африка як сфера інтересів України : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2020. 85 с.
9. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. Посіб. Для студ. вищ. навч.закладів / С. Й. Бобилева. Дніпропетровськ, 2003. 526 с.
10. Бруз В.С. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів і в боротьбі проти тероризму / Бруз В. С. К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2010. 223 с.
11. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р. // Дипломатична і консульська служба. Збірник документів / Укл. Кротюк С. Ф. К.: КиМУ, 2003. С.3–7.
12. Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2023. 264 с.
13. Врублевський В. Український шлях. Начерки: геополітичне становище України та її національні інтереси. / В. Врублевський, В. Хорошковський. К.: Демократична Україна, 1997. 426 с.
14. Газін В., Копилов С. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2002 рр. / В. Газін. Київ: Либідь, 2004. 623 с.
15. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. К.: Кондор-Видавництво, 2017. 266 с.
16. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 632 с.
17. Денисенко А., Туркевич В., Шпаковски Л. Лідер двох епох. Азербайджансько-українські відносини через призму життя і діяльності Гейдара Алієва. К.: Вид. Інформаційно-видавничого центру «Планета», 2013. 323 с.
18. Документи та матеріали з історії міжнародних відносин періоду холодної війни ; [уклад. О. І. Сич, А. В. Мінаєв]. Чернівці : Рута, 2008. 47 с.

19. Дужа І.А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія / Дужа І.А. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.
20. Ждамарова А. В. Зовнішня політика сучасної держави: основні підходи до визначення поняття // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». Вип. 6. 2019. С. 72–78.
21. Живко М. Міжнародні економічні санкції як форма стримування збройної агресії / М. Живко, О. Іващук // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини: Україна і світ в умовах воєнних викликів (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 73-76.
22. Запухляк В. Європейська підтримка України в умовах російської агресії / В. Запухляк, В. Принц // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини : Україна і світ в умовах воєнних викликів» (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 76-79.
23. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008 – 2013) / Авторський колектив С. В. Віднянський, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов. К.: Ін-т історії України НАН України, 2015. 378 с.
24. Іванов В. М. Нюрнберзький процес: історичне та правове значення (до 70-річчя міжнародного військового трибуналу) / В. М. Іванов // Часопис Київського університету права. Теорія та історія держави і права. Філософія права. Київ. 2015. №3. С. 24-28.
25. Івченко О. Т. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан / О. Т. Івченко. К.: РІЧ УАННП, 2010. 756 с.
26. Киридон А. Російсько-українська війна 2014-2022 рр. : екзистенційний вимір / А. Киридон, С. Троян // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини : Україна і світ в умовах воєнних викликів» (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 82-83.
27. Книш М. Глобальні проблеми людства: Навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
28. Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» : для здобувачів вищ. освіти IV курсу спец. «Міжнарод. відносини, сусп. комунікації та регіон. студії» денної форми навч. / І. М. Чістякова, І. Б. Кривдіна, Д. Д. Татакі, І. В. Кудлай, В. В. Гайтан ; Держ. ун-т «Одес. політехніка». Одеса, 2021. 291 с.
29. Копійка В.В. Європейський Союз: Історія і засади функціонування: Навч. посіб. 2-ге вид., виправ. і доп. / Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. К., 2012. 759 с.
30. Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії / С. Корсунський. Харків: Vivat, 2021. 288 с.
31. Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці / Р. А. Кривонос. К.: КНЕУ, 2004. 165 с.
32. Крисенко Д.С. США на Близькому Сході межі XX-XI століть: іракський рахунок : монографія / Д. С. Крисенко ; ред. О. А. Радзивіл ; Міністерство

- освіти і науки, молоді та спорту України. Київ : Національний авіаційний університет, 2011. 206 с.
33. Крушинський В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: Навч. Посібник / В. Ю. Крушинський, В. А. Манжола. К.: Либідь, 2007. 192 с.
  34. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. К.: ДП «ГДП», 2021. 252 с.
  35. Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.
  36. Лиман С. І. Угорсько-румунські відносини та діяльність Венеціанської комісії у вирішенні проблем національних меншин Трансильванії / С. І. Лиман, Є. О. Ангеліс // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм». 2021. №13. С. 18-25.
  37. Лиман С. І. Ю. Схід і Захід : історія проти географії на різних етапах цивілізаційної акселерації / Лиман С. І., А. Ю. Парфіненко // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії : досвід модернізації та перспективи взаємодії : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 28-30.
  38. Лиман С. І. Тимор і його команда : діяльність провідних акторів та міжнародних організацій щодо конфлікту в Тимор-Лешті / С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії: досвід модернізації та перспективи взаємодії: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 71-74.
  39. Лиман С. І. Політичні та економічні інтереси Франції в Казахстані: погляд з двадцять першого року XXI століття / С. І. Лиман, К. А. Борзенкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2021. № 14. С. 16-23.
  40. Лиман С. І. Оборонний пакт АUKUS : інструмент безпеки чи крок до загострення конфліктів в Індо-Тихоокеанському регіоні / С. І. Лиман // Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2022 року, м. Харків). Х., 2022. С. 93-95.
  41. Лиман С. Військово-політична співпраця Франції та Кіпру в 2017-2022 рр. й проблеми регіональної безпеки / С. І. Лиман // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини:

- Україна і світ в умовах воєнних викликів. (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 31-34.
42. Лиман С. І. Роль міжнародних організацій у вирішенні питання ядерної небезпеки Корейського півострова / С. І. Лиман, А. І. Зінова // Особливості суспільно-політичного розвитку та модернізаційні процеси у країнах пострадянського простору. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з нагоди Дня працівників дипломатичної служби України (Харків, 24 грудня 2021 року) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2022. С. 50-52.
  43. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історикофілософський аспект): Монографія / О. І. Гуржій, С. П. Мосов, Макаров В. Д. та ін. К.: Знання України, 2006. 356 с.
  44. Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі / С. Лотоцький, С. Трохимчук. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.
  45. Мартинов А. Ю. Об'єднання Німеччини: від "Боннської" до «Берлінської» республіки (1990-2005 рр.) / А. Ю. Мартинов. К.: Ін-т історії України НАНУ, 2006. 416 с.
  46. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підруч. / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.
  47. Міжнародні організації: Навч. посіб. / Ред. Ю. Г. Козак. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 223 с.
  48. Міхейченко М. А. ПАР в сучасній системі міжнародних відносин в Південній Африці // *Philosophy and political science in the context of modern culture*. 2019. Т. 11. № 2. С. 95-102.
  49. Мокій А.І. Міжнародні організації / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець. К. Центр учбової літератури, 2011. 280 с.
  50. Орлова Т. В. Сучасна політична історія країн світу: навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ / Т. В. Орлова. К., 2013. 677 с.
  51. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав. Навч. посібник / Т. В. Орлова. К.: Знання, 2010. 487 с.
  52. Ніпіаліді О. Регіон Великого Близького Сходу і Північної Африки у сучасній системі міжнародної безпеки / О. Ніпіаліді // *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 33-42.
  53. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013 – 2017 років) / Ю. Офіцинський. Ужгород: РІК-У, 2018, 312 с.
  54. Перепелиця Г. М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи / Г. М. Перепелиця. К.: Стилос – ПЦ "Фоліант", 2003. 256 с.
  55. Перепелиця Г.М. Україна-Росія: війна в умовах співіснування / Г. М. Перепелиця.. К.: Видавничий дім «Стилос», 2015. 880 с.
  56. Поліщук О. Міжнародні відносини у 21 столітті: місце і роль України І О. Поліщук // *Грані*. 2019. Т. 22, № 9-10. С. 37-43.
  57. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. К.: Вид. дім

- «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.
58. Сидорук Т. Вступ до європейських студій: Навчальний посібник / Т. Сидорук, В. Павлюк. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020.
  59. Станчев М. Третя світова: битва за Україну / М. Станчев, Ю. Фельштинський. Київ: Наш Формат, 2022. 408 с.
  60. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. К.: Вадекс, 2019. 442.
  61. США і світ ХХІ століття : монографія / Пахомов Ю.М., Коваль І. М., Шергін С.О. та інші. К.: Центр вільної преси, 2013. 620 с.
  62. Толстов С. В. Феномен стратегічного партнерства в міжнародних відносинах ХХІ ст. / С. В. Толстов // Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону: збірник наукових праць К., 2016. С. 8-16.
  63. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі : Навч. посіб. / Я. Тимків. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. 224 с.
  64. Турков В. Іранська криза (1945-1946 рр.) та її політичне врегулювання / В. Турков // Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини: Україна і світ в умовах воєнних викликів (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 168-170.
  65. Україна і світ: прагнення змін / М. Антонович, Н. Висоцька, С. Курбатов [та ін.]. К.: Дух і літера, 2010. 448 с.
  66. Ціватий В. Г. Дипломатія та дипломатична служба Фінляндії в умовах нових викликів і загроз поліцентричного світу: історичні традиції, інституціоналізація, модель, національні особливості (досвід для України) / В. Г. Ціватий // Етнічна історія народів Європи. Вип. 55. К., 2018. С. 122–129.
  67. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.
  68. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія. Одеса: ОНУ, 2020. 176 с.
  69. Шамраєва В.М. Міжнародні відносини та зовнішня політика. Частина І. Історія дипломатії: навчальний посібник / В. М. Шамраєва. Х.: Фактор, 2012. 112 с.
  70. Шамраєва В.М. Європейський Союз: історичні, правові та інституційні основи : підручник / В. М. Шамраєва. Х. : Вид-во ХАР РІ НАДУ «Магістр», 2014. 160 с.
  71. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування / В. М. Шамраєва // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2020. Вип. 29. С. 369-377.
  72. Шамраєва В. М. Основні теоретичні підходи до дослідження еволюції концепту міжнародна безпека / В. М. Шамраєва // Вісник Харківського

- національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2018. №8. С. 88-94.
73. Шамраєва В. М. Права людини у сучасних міжнародних відносинах: еволюція розвитку, проблеми та перспективи / В. М. Шамраєва // Вісник Харківського національного університету імені В. Н Каразіна. Серія «Право». 2020. Вип. 30. С. 174-184.
  74. Шишкін І. Азійські країни АТР: державний лад, політичні системи, зовнішня політика : Навчальний посібник / І. Шишкін. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. 124 с.
  75. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір: перспективи України в глобалізованому світі XXI століття / Ю. Щербак. К.: Дух і Літера, 2003. 578 с.
  76. Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях: навчальний посібник / Н. Л. Яковенко. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 400 с.
  77. Buzan B. Rethinking Security After the Cold War // Cooperation and Conflict, 1997. No 32. pp. 5–28.
  78. Combs J. A. The History of American Foreign Policy from 1895. London: Routledge. 2015. 560 p.
  79. Doroshko M. S., But S. A. China-India's conflict of interest in the region of South Asia // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2020. Вип. 142. С. 4-14.
  80. European Union Politics, 6th revised edition/ ed.by Michelle Cini, Nieves Perez-Solorzano Borragan. Oxford: Oxford University Press, 2019. 568 p.
  81. Friedman N. The Fifty-Year War: Conflict and Strategy in the Cold War. Naval Institute Press. 2007. 640 p.
  82. Fuller G. E. The Future of Political Islam. New York/Houndmills: Palgrave MacMillan, 2004. 246 p.
  83. Gaddis J. L. The Cold War: A New History. London: Penguin Press. 2005. 352 p.
  84. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.
  85. Heller H. The Cold War and the new imperialism: a global history, 1945–2005. New York: Monthly Review Press. 2006. 384 p.
  86. Hilz W. Deutsche Außenpolitik. / W. Hilz. Stuttgart Verlag W. Kohlhammer GmbH, 2017. 171 S.
  87. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Updated Edition With a New Preface. University of California Press. 2000. 711 p.
  88. Huntington, S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. New York, Simon & Schuster, 1996.
  89. Hwang Su-kyoung. Korea's Grievous War. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 2016. 247 p.
  90. Jones H. Crucible of Power: A History of American Foreign Relations from 1945. Lanham: Rowman & Littlefield. 2009. 638 p.

91. Lyman S., Bielousova M. Cyprus-France relations and problems of region security // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм". 2022. № 15. С. 8-14.
92. Lawrence C. America's Modern Wars: Understanding Iraq, Afghanistan and Vietnam. Casemate, 2015. 376 p.
93. Manor I. Digitalization of Public Diplomacy. L.: Palgrave Macmillan, 2019. 356 p.
94. Marley D. Wars of the Americas: A Chronology of Armed Conflict in the New World, 1492 to the Present. ABC-CLIO. 2008. 722 p.
95. Mearsheimer J. The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities. New Haven, Conn.: Yale University Press, 2018. 328 p.
96. Nye J. Soft Power. The Means to Success in World Politics / J. Nye. New York : Public Affairs, 2005. 130 p.
97. Nye J.Jr., Welch D. A. Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History (9th Ed.). London: Pearson, 2013. 384 p.
98. Policy-Making in the European Union, 8th ed./ H.Wallace, M.Pollack, A.Young. Oxford: Oxford University Press, 2021. 585 p.
99. Roett R., Paz G. Latin America and the Asian Giants. Evolving Ties with China and India. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2016. 336 p.
100. Ritzer G., Dean P. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606 p.
101. Stern P.C., Druckman D. (eds.). International Conflict Resolution after the Cold War. – Washington, DC: National Academy Press, 2000. 626 p.
102. Stetsiuk N.M., Boichuk O.I., Strutynska T.Z. Politization of history and its role on the international relations: theoretical and empirical analysis on example of Polish-Germany relations // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2022. Вип. 151. С. 10-26.
103. Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016. 384 p.
104. Wilkinson P. International Relations: A Very Short Introduction / Paul Wilkinson. Oxford: Oxford University Press, 2007. 144 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Бадах Ю. Г. "Холодна війна" та її виміри (1946-1991). URL: <http://libtomcat.knteu.kiev.ua/library/TopicDescription?...id...>
2. Білошицький С. Є. ООН у системі глобального управління: перспективи реформування і демократизації. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_30/Gileya30/P15_doc.pdf
3. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. URL: dontsov-nic.com.ua/wp-content/.../03/Bjezinski.Velyka-shahivnytsia.pdf

4 Історія сучасного світу : соціально-політична історія. XV- початку XXI століть : навч. посіб. / [Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, М. М. Карабанов [та ін.] ; за ред. Ю. А. Горбаня. URL: [http:// library.udpu.org.ua/library.../6istorichninauki.pdf](http://library.udpu.org.ua/library.../6istorichninauki.pdf)

5. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти. URL: <https://www.twirpx.com/file/1095133/>

6. Павлюк В.В. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918-1945). URL: <https://lib.oa.edu.ua/.../history/Павлюк%20Новітня%20історія%20країн%20Західно>.

7. Представництво України при Європейському Союзі. URL : <https://www.ukrainee.u.mfa.gov.ua/eu/ua>

8. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

10. European integration portal. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en> 13. Official website of the European Union. URL : https://europa.eu/european-union/index_en

11. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / C. S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p. URL: <https://www.routledge.com/War-Peace-and-International-Relations-An-introduction-to-strategic-history/Gray/p/book/9780415594875>

12. Oksenberg Rorty A. The Moral Duty of Promoting Political Conflict / Philosophy of education. 1995. URL: http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-yearbook/95_docs/rorty.html

13. Wilkinson P. International Relations: A Very Short Introduction / P. Wilkinson. Oxford: Oxford University Press, 2007. 144 p. URL: https://www.academia.edu/20935310/international_relation_a_very_short_introduction_Paul_Wilkinson

14. Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016, 384 p. URL: http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PES-yearbook/95_docs/rorty.html <https://dokumen.pub/readings-in-the-international-relations-of-africa-0253018803-9780253018809.html>

13. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Автономія – форма самоврядування певної частини держави (населення), закріплена в загальнодержавній конституції.

Авторитаризм – один з типів недемократичної політичної влади однієї особи або групи осіб при збереженні деяких цивільних, економічних, духовних свобод для громадян.

Агресія – застосування сили першою якою-небудь державою проти територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації).

Анархізм – суспільно-політична течія, що прагне до необмеженої свободи особистості й заперечує необхідність державної політичної влади.

Анархо-синдикалізм – течія в робітничому русі, яка відкидає політичну боротьбу, вважає профспілки основною формою організації робітників та відстоює тактику загальних страйків та саботажів.

Анексія – один з видів агресії, насильницький акт приєднання державою частини або всієї території іншої держави.

Беззастережна капітуляція – припинення боротьби і здача однією з воюючих держав при повному розгромі її збройних сил.

Демографічний вибух – швидке зростання протягом невеликого часу чисельності населення окремої країни.

Геополітика – це наука про багатогранну політику держав та інших суб'єктів, спрямована на вивчення можливостей активного використання даностей геопростору в інтересах військово-політичної, культурно-інформаційної, економічної та екологічної безпеки в межах відповідних полів взаємодії.

Геостратегія – політична наука, що визначає засоби і методи для досягнення геополітичної мети держави або групи держав-союзників — збереженні і збільшенні могутності держави або союзу держав, а в несприятливих умовах кризи – мінімалізації збитків та відновленні первісного докризового стану.

Геноцид – крайня форма дискримінації, цілеспрямовані дії, вчинені з метою знищити, повністю або частково етнічну, расову або релігійну групу або окремих народ.

Гонка озброєнь – форма політичного протистояння держав або військових блоків за перевагу в області збройних сил.

Диктатура – необмежена державна влада окремої особи чи суспільної верхівки, яка спирається на силові методи правління, використовує цензуру, насильство та терор.

Диктатура пролетаріату – в марксизмі форма державної влади, яка встановлюється шляхом пролетарської революції.

Домініон – самоврядна колонія.

Декларація – офіційна заява або нормативний документ, призначений для повідомлення офіційних осіб.

Демілітаризація (роззброєння) – офіційно встановлена заборона тримати на окремих територіях збройні сили, ліквідація оборонної промисловості та військових укріплень.

Індустріалізація – процес техніко-економічного переходу від аграрного до індустріального суспільства, який супроводжується створенням великого машинного виробництва в усіх галузях господарства, урбанізацією, остаточним формування класів підприємців та найманих робітників;

Ідеологія – система концептуально оформлених політичних поглядів, уявлень, ідей, що відображають інтереси різних соціальних верств, партій, товариств та окремих людей.

Імперія – форма великого державно-політичного утворення, що складається з політичного центру (метрополії) та підпорядкованих центральній владі територій і народів. Значна частина цих територій може бути примусово включена до складу імперії і мати статус колоній.

Інвестиції – процес вкладення капіталу в економіку з метою придбання основних фондів, активів та отримання доходу.

Капітал – гроші, які вкладаються підприємцями в розвиток виробництва з метою отримання прибутку.

Колонія – територія або країна, що позбавлена політичної та економічної незалежності й знаходиться під владою іноземної держави – метрополії.

Консерватизм – сукупність громадсько-політичних, ідеологічних, культурних течій, що спираються на ідею традицій, збереження існуючих та усталених соціальних систем і норм, неприйняття революцій та радикальних реформ.

Лібералізм – громадсько-політична та ідеологічна течія, що проголошувала принципи громадянських, політичних і економічних свобод індивідууму, обстоювала вільне підприємництво, парламентський лад, послаблення різних форм державного і суспільного примусу щодо особ, шлях мирних поступових реформ.

Марксизм – система філософських, економічних і громадсько-політичних поглядів. Його основоположники (К. Маркс, Ф. Енгельс) наполягали на тому, що капіталізм неминуче загине внаслідок загострення його внутрішніх суперечностей та зростання політичної активності пролетаріату.

Мілітаризм – державна ідеологія і політика постійного нарощування військової могутності держави, силового втручання в справи інших держав,

Монархія – форма державного правління, за якої главою держави повністю або частково є одна особа спадкоємного правителя.

Націоналізм – різноманітні ідеологічні течії і політичні рухи, які трактують націю як вищу форму суспільства.

Національно-визвольний рух – боротьба народів за національну, економічну і політичну незалежність.

Нацизм (національний соціалізм, або націонал-соціалізм) – політична ідеологія і політичний режим Німеччини у часи Третього рейху. Н. заснований на ідеї про зверхність «вищої» арійської раси над іншими, «неповноцінними» расами, необхідності завоювання нових територій та заселення їх німцями. Найжорстокіша насильницька форма державної влади.

Олігархія – одна з форм державного правління, за якої політична й економічна влада належить невеликій групі осіб.

Опозиція – політична партія, група, іноді верства населення, яка виступає проти правлячої влади і демонструє альтернативну політику.

Опортунізм – політика відмови від активних форм боротьби робітників проти промисловців, обмеження робітничого руху боротьбою за реформи.

Ревізіонізм – політика перегляду окремих ідеологічних доктрин.

Реформізм – ідейно-політична течія, представники якої виступали за поступове перетворення суспільства шляхом мирних послідовних реформ.

Репарація – форма матеріальної відповідальності держави за шкоду, заподіяну іншим державам, які зазнали збройного нападу.

Революція (соціальна) – докорінний переворот у формі державного правління, суспільному житті, ідеології та виробничих відносинах.

Реформа – поступове перетворення у суспільно-політичному житті, ідеології, економічній сфері.

Сепаратний мир – мирний договір, укладений одним з учасників воюючого військово-політичного блоку без згоди союзників.

Соціалізм – ідеологія лівих політичних рухів, що декларують створення суспільства «соціальної справедливості»; назвасуспільно-економічного та політичного ладу в СРСР та в країнах-союзниках.

Суспільно-політичний рух – форма громадського об'єднання людей на певних ідейних засадах.

Тоталітаризм – один з типів недемократичної політичної влади, яка намагається встановити повний (тотальний) державний контроль над усіма сторонами життя суспільства.

Фашизм – радикальна націоналістична ідеологія, самоназва правого руху та форма правління в Італії з 1922 по 1943 рр. Для ф. характерні: тоталітаризм, жорстока цензура, культ особи, боротьба за панування над іншими державами.

Холодна війна – глобальне політичне, економічне та ідеологічне протистояння з другої половини 1940-х до 1991-го рр. між двома системами світу – соціалістичною (СРСР і його союзниками) та капіталістичною (США і їх союзниками).

Цензура – система державного контролю над засобами масової інформації.

Шовінізм – крайня форма націоналізму, представники якої наполягають на національній виключності та протиставляють інтересів своєї нації інтересам інших націй.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Лиман Сергій Іванович

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)

В авторській редакції

Підписано до розміщення 18.06.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,8. Обсяг 0,880 Мб. Зам. № 191/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна